

HİNDİSTAN'IN ORTA DOĞU POLİTİKASI

Yrd. Doç. Dr. İsmail ERMAĞAN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü

ÖZ

65 senelik devletin genel siyaset bilançosunda fark edilmektedir ki, kolonyal tecrübe sonucu Hindistan hem kendi egemenliğine önem vermiş hem de küresel siyasette (Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında) Bağılantısızlar Hareketi'nin varlığını vurgulamıştır. Küresel ve bölgesel mecralarda nüfuz sahibi olmak, başlıca iki dış politika hedefidir. Soğuk Savaş bitiminde çok boyutlu bir dış politik anlayışın kabulü, bu hedefleri mümkün kılmaktadır. Bu makalede, son on yılda güçlü bir dış politika izleyen Hindistan'ın Orta Doğu bölgesine ekonomik, jeo-politik, jeo-stratejik ve kültürel nedenlerden dolayı artan bir şekilde gereksinim duyduğu iddia edilmektedir. Ayrıca, "Doğu'ya Bakış" politikasının yanında "Batı'ya Bakış" politikasını derinden örmek istemesi, reel politik yaklaşımının bir sonucu addedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Orta Doğu, Bağılantısızlık Hareketi, Soğuk Savaş

INDIA'S MIDDLE EAST POLICY

ABSTRACT

In the balance sheet of general policy of this 65-year-old state, it is noticed that as a result of the colonial experience, India has given importance to its own sovereignty and emphasized the existence of the Non-Aligned Movement in the world politics (during and after the Cold War). Becoming a global and regional player is its two major foreign policy goals. The adoption of a multi-dimensional understanding of foreign policy at the end of the Cold War makes these objectives possible. In this article, it is argued that India which followed a powerful foreign policy in the last 10 years requires the Middle East region in terms of economic, geo-political, geo-strategic and cultural reasons. It is also believed that the target of knitting deeply the "Look West" policy next to the "Look East" policy is the result of its realpolitik approach.

Keywords: India, Middle East, Non-aligned Movement, Cold War

1. Giriş

Hindistan, 1947 yılında İngiliz kolonisi olmaktan kurtularak egemen bir devlet olarak dünya sahnesinde yerini almaya başladıktan itibaren bağımsızlığına düşkün ve uluslararası siyasette aktif bir tutum içinde olmuştur (Kapur, 2002, ss. 247-353). II. Dünya Savaşı sonrasında ne Batı ne de Doğu Bloğu'nda konumlanmıştır. Soğuk Savaş ve özellikle 2000'li yıllar sonrası

Çin'in yanında küresel aktörler arasında en çok konuşulana denilebilir.¹ Dış politikasının yeniden formülasyonu -bağılantısızlıktan çok yönlülüğe geçmesi- ve liberalizasyon politikaları sonucu sürekli gelişen ekonomisi², Hindistan'ın yükselişinin anahtarı addedilmektedir (Nayar ve Paul, 2003, s. 130). Topraklarının büyüklüğü, doğal kaynakları ve sahip olduğu insan sermayesi, Hindistan'a küresel bir güç olma yolunda avantajlar sağlamaktadır. Diğer taraftan, büyüyen sanayileşme ve çoğalan nüfus ekonomik kalkınmayı getirirken, ülkenin enerji ihtiyacını derinleştirmektedir.

Orta Doğu, uluslararası ilişkilerde jeopolitik ve jeostratejik potansiyelleri ile hayati bir konuma sahiptir. Dünyanın yükselen coğrafyası Avrasya'nın bir parçasıdır ve birçok bölgeye/kıtaya birden yakınlığı ile bir ulaşım üssüdür. Bölgeye esas önemini veren özelliği, topraklarının ispatlanmış dünya petrol rezervlerinin yüzde 65'ini ve doğalgazının yüzde 45'ini barındırmasıdır (Cleveland, 2004). Bu nedenlerle bölgenin siyasetine batının (ABD ve AB) ve doğunun (Rusya, Çin ve Hindistan) küresel aktörleri ilgi duymaktadırlar. İran, İsrail, Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye, Orta Doğu'nun önde gelen bölge devletleridir. Bölge yönetimi hususunda küresel güçler aralarında rekabet yaşamakta ve kendilerine yakın bölge aktörleri ile etkileşim içerisine girmektedirler (Owen, 2004; Anderson, Seibert ve Wagner, 2006).

Bu makalede Hindistan'ın Orta Doğu ile ilişkisi irdelenecektir. Çalışmanın orijinalliği Hindistan-Orta Doğu ilişkilerini sadece farklı dönemlere ayırarak yansıtmada değil, aynı zamanda Orta Doğu üzerinden küresel siyaset aktörlerinin bölge pozisyonlarını ve bunların arasındaki dengeleri hesaba katan bir yöntem kullanmasında yatmaktadır. İleri sürülmektedir ki, enerji tedariği gibi bölgesel yakınlık, güvenlik, kültürel ortaklık, karşılıklı ticaret vb. sebepler, Hindistan'ın Orta Doğu ilişkilerine hem Hindistan ve Orta Doğu ülkeleri hem de küresel siyaset dengeleri açısından giderek ayrı bir ehemmiyet kazandırmaktadır. Hindistan'ın dış politikada genel hareket tarzını idrak etme ve Orta Doğu bölgesel pozisyonunu daha anlaşılır kılma hedefiyle, öncelikle, bu ülkenin Soğuk Savaş ve sonrası olmak üzere iki dönemdeki dış politikaları özetlenecektir.

2. Hindistan'ın Dış Politikası

2.1. Soğuk Savaş Dönemi

Hindistan'ın bu dönemde küresel siyasetteki pozisyonunu anlamak için II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası konjonktürü zikretmek gerekmektedir: ABD ve SSCB, iki süper güç olarak ortaya çıkmış; Çin, komünist ve

¹ Zakaria, günümüz dünyasının siyasal güç karakterini "post-Amerikan dünya düzeni" olarak nitelermekte ve "Batı'nın yükselişine" karşılık Asya'nın en görünür şekilde boy gösterdiğini dile getirmektedir. Bu, ABD'nin merkezde durduğu bir küreselleşme dönemini ifade etmektedir (Zakaria, 2008). Diğer taraftan, bu dönem Çinli kuramcılar tarafından "birçok güç ve tek süper güç ABD" olarak okunmaktadır.

² Yalnız hala 300 milyon yoksul vatandaşı bulunmaktadır; milli gelirin % 60'ının tarıma dayalı olup halkının büyük kesimi tarım ile geçimini temin etmektedir.

milliyetçilerin yaşattığı sivil bir savaşın içerisinde³ ve savaştan yenik ayrılmış Japonya, Amerikan ordusu tarafından kontrol altında idi. Asya ve Afrika kıtasındaki ülkelerin çoğunluğu koloni şeklinde yönetilmekteydi. Hindistan böyle bir ortamda iki kutuplu bir dünya siyasetinin, ülkelerin özlediği çözümü getirmeyeceğini vurgulamıştır. Dünya barışı ve nükleer silahsızlanmanın önemini, Asya ve Afrika kıtalarının dekolonizasyonunun elzem olduğunu, Birleşmiş Milletler'in (BM) Asya ve Afrika'nın sesini daha çok duyurabilmesi için yeniden yapılanması gerektiğini, ırkların eşitliğini, Afrika'daki beyaz yönetimlerin ırkçı politikalarına son vermesini ve bağımsızlığını yeni elde etmiş devletlere gelişmeleri için yardımda bulunulmasını sıklıkla gündemlemiştir.

Doğu-Batı çatışmasında tarafsız kalacak Bağlantısızlar Hareketi'nin temelleri, Hindistan başbakanı Nehru, Yugoslavya başbakanı Tito ve Mısır başbakanı Nasır'ın öncülüğünde 23 Asya ve altı Afrika ülkeleri tarafından 1955 yılında Bandung Konferansı'nda atılmıştır. Burada Birleşmiş Milletler Şartı'nın gözetilmesi, sömürgecilik ve ırk ayrımcılığının reddi, güç blokları arasındaki gerginliklerin azaltılması ve genel bir silahsızlanma talep edilmiştir (Sander, 2003, s. 461). Bağlantısızlık oluşumu, halkların bağımsızlığını öncüllemesi ve güç politikalarına karşı durması ile üye devletlerinin dünya politikasına daha fazla katılmalarına ve Afrika'da birçok devletin bağımsızlığını kazanmasına katkı sağlamıştır (Arı, 2005, s. 261). Üçüncü Dünya'nın liderliğine soyunan Hindistan ve lideri Nehru'ya göre herhangi bir bloğun üyesi olmak egemenliği kaybetmek ile eşdeğerdi.

Bloklar arası tarafsız bir politika izleyeceğini duyuran Hindistan, 1954 yılında ABD'nin Pakistan ordusuna yaptığı askeri yardım sonrası SSCB eksenine doğru kaymaya başlamıştır. Pakistan'ın, NATO'nun bir uzantısı şeklinde ortaya çıkan Güney Doğu Asya Anlaşması Örgütü'ne (SEATO) üye olarak Batı bloğuna eklenmesi ile Pakistan'a yapılan her türlü yardım - Keşmir Sorunu çerçevesinde- tehdit algılanmıştır (Widmalm, 2006). 1960 yıllarından itibaren Hindistan'ın dış politikasında idealizm yerine güç dengesinin/reel politikaların uygulandığı gözlenmektedir. Bu kapsamda belirleyici olan ilk olay 1962 yılındaki Çin-Hint Savaşı'dır. Aksai Çin (Aksai Chin) bölgesi dâhil olmak üzere Hindistan'ın içine kadar ilerleyen Çin, Hindistan'ı ağır bir yenilgiye uğratmıştır (Kulke ve Rothermund, 2001, s. 485). Bu savaş esnasında SSCB, Küba Krizi ile mücadele ettiğinden Hindistan'a destek sağlayamamıştır. Bu fırsatı kaçırmayan ABD ve diğer Batılı devletler Hindistan'a silah yardımı yapmışlardır. Askeri yönden zayıflığı ortaya çıkan

³ II. Dünya Savaşı'nı takiben Çin'de milliyetçi Kuomintang (KMT) hükümeti güçsüzleşmiş ve Çin Komünist Partisi (ÇKP) yükselmeye başlamıştır. SSCB'nin yanında, komünist sistem ile idare edilen Kuzey Kore ve ÇKP'nin Asya'da komünizmi yayma ihtimali, ABD'yi endişeye ve tedbir almaya sevk etmiştir. Soğuk Savaş'ın Asya'daki öyküsü bu şekilde özetlenebilir.

⁴ İttifak, Hindistan, Yugoslavya, Mısır, Endonezya ve Gana arasında 1961 yılında hayata geçirilmiştir.

Hindistan etkili bir ordu kurabilmek için bu yardımları savaş sonrası da talep etmiştir; bu çerçevede Bağlantısızlık politikasından ödün vererek ABD ile yakın bir ilişkiye geçmiştir. Lakin ABD savaş sonrası dönemde Hindistan'dan Keşmir konusunda Pakistan tezleri yönünde politikasını uyarlamasını isteyince, bu ülke SSCB ile 1991'deki çöküşüne kadar sürecek olan bir dostluk kurmuştur. Bu savaşın Hindistan politikalarında bıraktığı en önemli etki, ülkenin Bağlantısızlık Hareketi'nden göreceli olarak uzaklaşması olmuştur. Böylelikle dış politikalarda öncelik uluslararası ortamda söz sahibi olmaya değil, bölgesinde ulusal güvenliğini gerçekleştirecek politikalar inşa etmeye verilmiştir. Resmi olarak Bağlantısızlık Hareketi'nin içinde yer alsa da, SSCB ile ortak hareket etmek önem kazanmıştır (Cohen, 2002, s. 133).

Dönemin bir diğer önemli olayı, Keşmir Sorunu'ndan dolayı 1965 yılında zuhur eden II. Pakistan-Hindistan Savaşı'dır. Pakistan, Çin-Hint Savaşı'ndan sonra Hindistan'ın askeri açıdan zayıfladığını düşünerek bu durumdan yararlanmak istemiştir (Sander, 2003, s. 517). Hindistan'ın galip geldiği bu savaş, bu ülkenin dış politikası ve Güney Asya'daki güç dengeleri bağlamında kayda değer sonuçlar doğurmuştur: a) Hindistan, 1962 Çin hezimetini sonrası zedelenen milli gurur ve kendine güven duygusunu yeniden tesis etmiştir. b) Hindistan, savaşa hazır olmanın ve uluslararası ortamda askeri gücün önemini bir kez daha idrak etmiştir. c) ABD'nin Vietnam Savaşı nedeniyle Güney Asya'yı öncelikli bölge statüsünden çıkarması sonucu, SSCB Güney Asya üzerindeki etkisini arttırmıştır; örneğin 1966 yılında Taşkent'te Pakistan ve Hindistan barışının aracısı olmuştur (Hagerty ve Hagerty, 2006, s. 26). d) Çin, bu savaşta Pakistan'a silah yardımı yaparak Pakistan-Çin müttefikliğine bir gerçeklik kazandırmıştır. e) Pakistan'ın yenilgisi, ülkeyi ekonomik ve politik olarak kaosa sürüklemiş ve 1971 yılında Doğu ve Batı Pakistan'ın ayrılması ile neticelenen gelişmelerin başlangıcı olmuştur (Nayar ve Paul, 2003, s. 167).

Hindistan'ı Güney Asya'da bir dev olarak ortaya çıkaran savaş, 1971 yılındaki III. Pakistan-Hindistan Savaşı olmuştur: Pakistan, ülkede siyasal ve maddi sorunlar ile iç karışıkların ortaya çıkışını, halkın Müslüman olmasına rağmen engelleyememiştir. Bağımsızlıktan itibaren Batı kesiminin Doğu Pakistan'ı yönetmesi ve ekonomik anlamda yatırımları alamadıkları ve sömürdükleri düşüncesi ile Doğu tarafında huzursuzluk baş göstermiştir. Ayrılıkçı hareketin sözcüsü konumundaki Awami Partisi'nin lideri Şeyh Mucibur Rahman'ın yeni anayasada Doğu Pakistan için bağımsızlığa varan haklar talep etmesi sonucu çıkan olaylarda çok sayıda Doğu Pakistanlı öldürülmüş ve Hindistan'a mülteci akını yaşanmıştır (Armaoğlu, 2009, ss. 799-801). Hindistan, yanı başında cereyan eden ve kendi güvenliğini de etkileyen bu olaylara kayıtsız kalamayacağını deklare etmiş ve Bangladeşlilere yardımda bulunmuştur. Bölgesel ve uluslararası güç hesabıyla Hindistan'ı SSCB, Pakistan'ı Çin ve ABD desteklemiştir. Savaşı galip kapatan Hindistan, her şeyden önce Doğu Pakistan'da Bangladeş Halk Cumhuriyeti adında bir devletin

kurulması ile doğu sınırlarının güvenlik problemini çözmüştür. Böylece Hindistan için hayati önemde olan politik istikrarın şartları gerçekleştirilmiştir. Pakistan ise yüzde 55 oranında bir nüfusunu kaybetmiş ve küçülmüştür. Diğer yandan, SSCB büyükler oyununda bölgede artan etkisi ile artık Hindistan'ın askeri malzemelerini satın aldığı ülke ve uluslararası arenada Hindistan'ın politikalarının savunucusu konumuna gelmiştir (Gupta, 1975, s. 171).

Özetle, Hindistan Soğuk Savaş döneminde kolonyal geçmişinden kalma izlerini silmeye çalışmış, Çin ve Pakistan ile yaşanan savaşlar sonucu sorunlu da olsa bölge güvenliğini oluşturmuş, kutupsuzluk politikasını sürdürmekle birlikte SSCB ile yakın olmuş ve kuruluşundan 1980'li yılların ortasına kadar uyguladığı sosyalist modelden ötürü dünya ülkeleri ile ilişkilerinde sınırlı bir ekonomik performans sergilemiştir.

2.2. Soğuk Savaş Sonrası

Hindistan, 1989 ve 1991 yılları arasındaki gelişmelerle SSCB'nin dağılması üzerine meydana gelen uluslararası sistemdeki değişikliklere hazırlıksız yakalanmıştır. Alternatif bir yaklaşıma sahip olmadığı için dış politikasında ancak 1993 yılından itibaren yeni bir yapılanmaya gitmiştir. Soğuk Savaş dönemindeki politikaların kimileri terk edilmiş, kimileri konjonktüre göre yeniden şekillendirilmiştir. Yalnız temelde küresel ve bölgesel ölçekli dış ilişkiler çeşitlendirilmiş ve siyasi sorunlar dondurularak ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi gibi bir pragmatik anlayış geliştirilmiştir.

Bu dönemin ilk önemli meselesi, küreselleşmeye verilen tepkilerdir: Başlarda, sürekli yükselme trendi gösteren küreselleşmeye yavaş adapte olsa da sonraları artan bir şekilde liberalleşme politikaları üstlenen Hindistan, uluslararası süreci yakalayarak teknolojik atılımları gerçekleştirme hedefi gütmektedir. Burada özde yapılan, dış politikalarda ekonomik faaliyetlerin desteklenmesine genişçe bir yer verilerek, bir nevi "ekonomi diplomasisi" uygulanmasıdır. Liberal ekonomik ve siyasi reformlar, Hindistan ekonomisine istikrarlı bir büyüme olarak geri dönmüştür. Bu, aynı zamanda çok yönlü bir dış politika anlayışını gerekli kılmıştır. Ekonomik çıkarların korunmasına ilişkin yurt dışı temsilciliklerinin açılması ve insan kalitesinin artırılması, küreselleşen dünyada ülkenin ulusal egemenliğinin muhafaza edilerek ekonomik diriliğe kavuşulması elzem görülmektedir (Panagariya, 2005, s. 18).

İkinci önemli husus, Hindistan'ın Bağlantısızlık Hareketi'nde izlediği tutumdur: Hindistan, Soğuk Savaş döneminin sonlanması ile temelde Bağlantısızlık siyasetinin uluslararası arenada belli bir önem kaybettiğine inanmaktadır. Yine de, buna ilişkin geleneksel pozisyonunu terk etmeyeceğini göstermiştir. Ancak ilke ve çıkar ilişkileri gereği değişen dünya şartlarına bir uyarlanmadan bahsedilebilir (Chiriyankandath, 2004, s. 199). Örneğin Soğuk Savaş sonrası Bağlantısızlık politikaları gereği güney-güney düzleminde gelişmekte olan devletler ile ikili ilişkilerin derinleştirilmesi, Hindistan'ın değer verdiği konulardan birisidir. Yalnız yeni dönemde ekonomik ve askeri stratejik ortaklıkların amaçlanması ve ilişkilerde çok yönlülüğün sağlanmaya çalışılması,

geçmişin küresel idealizm yaklaşımından uzaklaşmayı beraberinde getirmektedir. Üçüncü dünyacılık ve Batı karşıtlığı gibi bir dönemin köşelenmiş politikaları bu paralelde değerlendirilmektedir. Son tahlile Nehru'nun dile getirdiği devletin dış politikasındaki ana ilkeleri⁵ eklenince, Hindistan'ın Bağlantısızlık siyaset ve ilişkilerinin tamamen silikleşmeyeceği öngörülebilir.⁶

Üçüncü olarak, küresel aktörler ile ikili ve çok taraflı ilişkilerde Hindistan dış politikasının yeni döneme uyarlanması meselesi gelmektedir: Hindistan, hem ABD ve Avrupalı devletler ile hem de Rusya ve Çin gibi Asya devletleri ile iyi ilişkiler kurmayı çıkarlarının maksimizasyonu adına gerekli görmektedir. SSCB ile 1971 yılında kurulan özel ilişki 1991'de zayıflamış olsa da güvenlik politikaları doğrultusunda Rusya ile kapsamlı ilişkiler sürdürülmektedir. ABD ile ilişkilerde görülen en bariz değişiklik, ideolojiszleşmenin gerçekleştirilmesi olmuştur. Ekonomideki liberalizasyon politikaları ile ABD ile yapılan ticari faaliyetler kayda değer oranda hızlanmıştır. ABD ile Hindistan arasındaki başlıca sorunların -nükleer konusu, ticaret politikası, insan hakları, Keşmir meselesi- temel nedeni ABD küreselleşmesi ile Hint milliyetçiliğin çarpışması olarak değerlendirilebilir (Carter, 2006). 11 Eylül saldırılarında ABD'nin yanında olmuştur. İngiltere ile ilişkilerde de ilerleme kaydedilmiştir. Öncelikle Hindistan'ın Commonwealth'deki üyeliği zikredilmelidir. Kraliçe II. Elizabeth Hindistan'ın 50. Hint bağımsızlık gününe bir devlet ziyareti gerçekleştirmiştir. Hindistan'ın BMGK'nde üyeliğini destekleyen İngiltere, bu ülkede en büyük yatırımcılardan biridir. Hindistan da İngiltere'de ABD'den sonra ikinci büyük yatırımcıdır (BBC, 2007). Altını çizmek gerekir ki, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi küresel siyasette denge konusunu önemseye devam etmektedir. Avrupalı ülkeler ve ABD ile derinleşen ilişkilerine rağmen, dünyanın Batı tarafından domine edilmesini arzu etmemektedir (Galina, 2003, s. 17). BMGK'nde Rusya ve Çin -örneğin Kosova veya Suriye konularında- ortak pozisyonlar almaktadırlar. Hindistan, çoğu zaman bu politikaları desteklemekte, fakat bunu bir bloklar savaşı olarak anlamlandırmamaktadır. Öte yandan, bu üç büyük Asya devletinin küresel güç olma hedefi bulunduğu aralarında kimi siyasi sorunların ve ekonomik rekabetin yaşandığı bilinmektedir (Boquérat ve Grare, 2004). Örneğin Soğuk Savaş döneminde komünist iki devlet SSCB ile Çin'in güç

⁵ Nehru'nun beş ilkesi (Panch Shila): Toprak bütünlüğü ve egemenliğe karşılıklı saygı, saldırmazlık, iç işlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı çıkar ve barış içerisinde bir arada yaşama.

⁶ Bağlantısızlar Hareketi, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile eski önemini yitirmiş olsa da varlığını sürdürmektedir. 120 ülkenin üye, 21 ülkenin gözlemci olduğu hareketin zirve toplantıları üç yılda bir yapılmaktadır. BM'nin üye sayısı (192) ile karşılaştırıldığında -üyeleri arasında fikir ve çıkar farklılıkları bulunmasına rağmen- yadsınacak bir oluşum olarak addedilmemektedir. Dahası, BRICS diye adlandırılan ülkeler (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika), bu oluşuma önem kazandırmaktadır. Hindistan ve Güney Afrika tam üye, Çin, Rusya ve Brezilya ise gözlemci statüsüne sahiptir.

mücadelesi sonucu Hindistan ve SSCB bir tarafta, Çin ve Pakistan diğer tarafta konumlanmışlardır. Hindistan ve Rusya, 2000 yılında terörizm ve aşırı akımlara karşı güvenlik içerikli stratejik ortaklık imzalamışlardır. Hindistan ve Çin, 1993 ve 1996 yıllarındaki anlaşmalarla sınır sorunlarını çözme yönünde adımlar atmışlardır; bu yaklaşım, her iki aktörün uluslararası menfaatlerini gerçekleştirme yönünde bir gereklilik olarak arz etmektedir (Segal, 1994, s. 162).

Bunlardan başka, büyük güçlerin dışında kilit ülkeler (Pivotal Middle Powers) olarak Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika Hindistan-Brezilya Diyalog Forumu (IBSA) adında bir ayrıcalıklı ortaklık kurmuştur.⁷ Başlıca amaç, gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğini artırmak ve dünya siyasetinde ortak pozisyonlarla seslerini duyurmaktır.

Dördüncü kayda değer gelişme, Hindistan dış politikasının yakın çevresindeki Asyalı devletler hususunda değişen aksiyonlarıdır. Öncelikle bu ülkenin, bölgesinde siyasi, ekonomik ve askeri olarak bir “merkezi güç” olduğunu ileri sürmek zor değildir. Hindistan özetle hem Güney ve Güneydoğu Asya hem de Ortadoğu bölgesi⁸ ülkeleri ile siyasi ve iktisadi kulvarlarda ve ulusal güvenlik konularının sınırları aşan ve çapraz türlerinde ilişkilerini arttırma, derinleştirme ve kurumsallaştırmayı hedeflemektedir. Güvenlik başlığında ikili ve bölgesel gerilimlerin azaltılmasını önemsemektedir. Bildirilmelidir ki, Güney Asya’da bölgesel bir gerilim sürmesine rağmen BM’nin barışı koruma operasyonlarının en büyük katılımcıları Hindistan, Pakistan ve Bangladeş ordularıdır. Ekonomi başlığında Hindistan, zikredilen bölgelerde çok uluslu örgütler ile ortak çalışmaları çoğaltmaktadır: Hindistan’ın içinde olduğu Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü (South Asian Association for Regional Cooperation, SAARC)⁹ 1985 yılında kurulmuştur. Diğer kurucu üyeleri Bhutan, Bangladeş, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka’dır. Belirtilmelidir ki, Hindistan’ın büyüyen üstünlüğü, Keşmir sorunu ve küçük devletlerin bu büyük güce olan gizli güvensizliği (örneğin Sri Lanka veya Bangladeş) derin bir beraberliğe engel teşkil etmektedir. Ayrıca, Hindistan, “Doğu’ya Bakış Politikası” (Look East policy) çerçevesinde 1996 yılında Güneydoğu Asya Uluslar Birliği’nin (Association of Southeast Asian Nations,

⁷ Resmi internet sayfası için bkz. <http://www.ibsa-trilateral.org/> (26.8.2012).

⁸ Hindistan’da Orta Doğu Batı Asya olarak adlandırılmaktadır.

⁹ SAARC’nin başlıca amaçları şunlardır: a) Güney Asya halklarının refah seviyesini arttırmak, b) Bölge içerisinde ekonomik büyümeyi ve toplumsal kalkınmayı teşvik etmek, c) Güney Asya devletleri arasında güven duygusunu teşvik etmek ve güçlendirmek, d) Karşılıklı güven duygusunun geliştirilmesi için diğer ülkelerin sorunlarını anlamaya çalışmak ve f) Diğer kalkınmakta olan ülkeler ve uluslararası örgütler ile işbirliğini arttırmak ve ortak çıkarlarda uluslararası örgütlerle işbirliğine gitmek. “SAARC Charter”, SAARC, 24 Ağustos 2012.

ASEAN)¹⁰ bölgesel forumuna üye olmuştur. Diğer yandan, Hindistan kendisi de başka bölgesel işbirliklerinin kurulmasına teşebbüs etmektedir. Örneğin 1997 yılında Bangladeş, Hindistan, Sri Lanka ve Tayland tarafından kurulan Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İşbirliği için Bengal Körfezi Ülkeleri Girişimi (Bay of Bengal Initiative for MultiSectoral Technical and Economic Cooperation, BIMSTEC)¹¹ örgütüdür – ki bunlara, Myanmar, Nepal ve Bhutan da eklenmiştir. Hindistan, toplamda, yerel anlamda enerji vb. doğal kaynaklara erişim, ürettiği sanayi mallarının pazar ihtiyacının temini; bölgesel anlamda ekonomik eksikliklerin giderilerek kalkınmanın sağlanması ve böylece küreselleşmenin yan etkilerine çözümler bulma amaçlarında bölgesel işbirliği politikalarını desteklemektedir.

Beşinci olarak, uluslararası kuruluşlar ile küresel barış ve güvenlik konularında beraber çalışma meselesi ve Hindistan'ın küresel potansiyeli açıklanmalıdır: Hint diplomasisinde (Soğuk Savaş yıllarında gözlemlenebildiği gibi) diğer devletler ile ortak aksiyonlar önem taşımaktadır. Bu dönemde yeni olan, Hint çıkarlarının korunması ve küresel sistemde daha etkin olma hedefleriyle BMGK'nde daimi üyelik elde etme isteğidir. Pakistan Hindistan'ın üyeliğine 1995 ve 1996 yıllarında BM reformu tartışılırken şiddetle karşı gelmiştir. Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nın (NPT) uzatılması ve Kapsamlı Nükleer Test Yasağı Antlaşması'nın (CTBT) kabulü meseleleri itirazların merkezini teşkil etmiştir. Hindistan bu iki dokümanı imzalamayarak nükleer silahlanma konusunda geri adım atmayınca, BMGK üyelik girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Lakin ABD'nin nispeten ılımlı tepki vermesi, bu ülkenin dünya aktörleri arasındaki güç oyununda potansiyelini göstermiştir. ABD ve Hindistan, 1998 ve 1999 yıllarında uluslararası düzen, silahsızlanma, nükleer politikalar, terörizm ve iki ülke arasında stratejik işbirliği gibi konularda aralarında en kapsamlı görüşmeyi gerçekleştirmişlerdir (Talbot, 2004, s. 7). Devamında, Bush yönetiminin 2001'den itibaren formüllediği Hindistan ile “Stratejik Ortaklık” politikaları, 2004 yılında nükleer enerji ve enerji ihtiyaçları gibi hususlarda sonuca ulaşmıştır. 2005'te Bush ile Hindistan Başbakanı Singh, iki ülke arasında “küresel bir ortaklığın” başladığını deklare etmişlerdir. Dahası, Bush 2006 yılında, Hindistan'ın nükleer silah sahibi devlet olarak tanınmasını de facto olarak ilan edecek “Amerika Birleşik Devletleri-Hindistan Barışçıl Atom Enerjisi İşbirliği Yasası”nı imzalamıştır (Carter, 2007). Bu statü Hindistan ve dünya için yadsınmaz sembolik bir anlam ifade etmektedir. Böylece Hindistan nükleer teknolojisini, barışçıl güç üretimi hedeflemiş ülkelere satma yetkisi edinmiştir. Bu çerçevede açıklanmalıdır ki,

¹⁰ ASEAN, 1967 yılında Vietnam Savaşı'ndan kaynaklanan komünist genişlemeye karşı bir önlem olarak Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur tarafından hayata geçirilmiş; sonraki yıllarda Bruney, Vietnam, Laos, Myanmar (Burma veya Birmanya olarak da adlandırılır) ve Kamboçya birliğe katılmıştır. Resmi internet sayfası için bkz. <http://www.aseansec.org/> (24.8.2012).

¹¹ Resmi internet sayfası için bakınız <http://www.bimstec.org> (25.8.2012).

ABD'nin bu yeni Hindistan politikasının biri bölgesel diğeri küresel dengelere ilişkin olmak üzere iki tarafı bulunmaktadır: Kissinger'e göre, Singapur'dan Aden'e uzanan yayda aşırı muhafazakâr İslamcı yönetimleri görmek istemediklerinden Amerika'nın ve Hindistan'ın çıkarları paraleldir. Yazar ayrıca, ABD'nin Asya'da en büyük çıkarının Çin, Rusya, Japonya gibi bölge aktörlerinden birinin üstünlüğünü önlemek olduğunu iddia etmiştir (Kissinger, 2002, s. 140). ABD, Çin'i çevrelemek ve bölge ülkelerini daha demokratik kılabilmek için ihtiyaç duyduğu müttefiğin Hindistan olduğunu yansıtmaktadır (Kennedy, 1995, s. 228). Obama 2010 Kasım'ındaki Hindistan gezisinde Hindistan'ın BMGK daimi üyeliğini desteklemiş, fakat Pakistan'ın itirazı gelmiştir. Obama ilaveten, Hindistan'ın sadece yeni ortaya çıkan bir güç olmadığını, bir "dünya gücü" olduğunu belirterek, ABD'nin gelecekte bu ülke ile kuracağı ilişkinin 21. yüzyılı tanımlayacak ortaklıklardan biri olacağını beyan etmiştir (BBC Türkçe, 2010). Buna karşılık, Hindistan'ın genel politikaları ABD'ninkiler ile daha fazla örtüşen bir çizgiye gelse de ayrılıklar yok değildir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Hindistan dış politikası şu şekilde özetlenebilir:

- "Keşmir Sorunu ve sınır güvenliği konularında Pakistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi
- Çin ile toprak ihtilafının çözüm sürecine girmesi
- Güney Asya Serbest Ticaret Bölgesi [SAFTA¹²] anlaşmasının imzalanması
- ASEAN ülkeleriyle güvenlik konularında işbirliğinin geliştirilmesi
- Hindistan'ın Moskova-Pekin-Delhi ve Tokyo-Pekin-Delhi üçlü oluşumlarına katılım
- [Rusya ve Çin gibi Asyalı ülkelerin] ŞİÖ [Şangay İşbirliği Örgütü] içerisinde gözlemci üye statüsünün kazanılması
- ABD ile uzay çalışmaları ve nükleer konularda işbirliğinin güçlendirilmesi" (Purtaş, 2006, s. 61).

3. Hindistan ve Orta Doğu Bölgesi

Orta Doğu'nun diğer küresel aktörler gibi Hintliler için önemi, bu bölgenin özelliklerinden ve kendi ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır. Bilinmektedir ki, Hindistan petrol ve doğal gaz ithalatının yüzde 60'ını Orta Doğu'dan sağlamaktadır. Enerji ihtiyacının 25 yıl içinde dört katına çıkması beklenmektedir ki, bu, Hindistan'ın bu bölgeden gelen petrole olan bağımlılığını arttırmaktadır. O nedenle, Hint siyasetinde Orta Doğu giderek öncelikli bir yer almaktadır.

¹² Güney Asya'da siyasi farklılıklar ve ihtilafların gerçek bir ekonomik işbirliğini zayıflattığı ve SAFTA'nın başarısının, bölgenin iki büyük ekonomisi Hindistan ve Pakistan'ın aralarındaki düşmanlıkları tamamen giderebilmelerine bağlı olduğu aşikârdır.

Bölgedeki küresel güç mücadelesine ilişkin özetle ifade edilebilir ki, ABD'nin diğer batılı ülkelerle birlikte politik, askeri ve stratejik bir üstünlüğü söz konusudur (Covarrubias ve Lansford, 2007). ABD'nin İran haricindeki bölge ülkeleri ile derin ilişkileri ve öncelikli konumu bulunmaktadır. Putin'li yıllarında bölgede kayda değer kazanımlara imza atan Rusya, İran, Türkiye ve Suudi Arabistan ile yakın ilişkiler kurmuştur. Coğrafi yakınlık avantajı ile ABD karşısında “denge unsuru” kabul edilmektedir. Örneğin ABD'ye karşı korunma stratejileri kapsamında Suudiler ile ortak faaliyetler geliştirilmektedir. Diğer taraftan, Çin ve Hindistan'ın ilişki ağı ilk ikisi ile aynı düzeyde değildir. Çin'in geleneksel olarak Suudi Arabistan ve İran ile stratejik ilişkileri vardır; bölgede birçok devlet için enerji kaynaklarının güvenliğini sağlamada gerekli askeri teçhizatların tedarikçisi ve sadık bir enerji müşterisi olarak ağırlık kazanmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, küresel aktörlerin Orta Doğu bölgesine dair yaşadıkları rekabet ve aralarındaki dengeler, Hindistan'ın Orta Doğu politikaları etkilemektedir.

3.1. Soğuk Savaş Dönemi Hindistan'ın (Genel) Orta Doğu İlişkileri

Hindistan'ın bu dönemde Orta Doğu politikasının temel dinamikleri arasında öncelikle Bağlantısızlar Hareketi ve ilkeleri dikkat çekmektedir (Nizami, 2006). Buna göre, Batı ülkelerinin sömürgecilik faaliyetleri reddedilmiş, ulusların eşitliği ve bağımsızlıkları desteklenmiştir. ABD ve SSCB'nin etki alanları kurmak istediği Orta Doğu'da bloklar arası tarafsız kalınmaya özen gösterilmiş, fakat 1955 yılından itibaren şekillenen SSCB'ye yakın pozisyonu, Hindistan'ın bölge politikalarına yansımıştır. Bu kapsamda, güvenlik algıları ve ekonomik aksiyonlar diğer etmenlerdir. Güvenlik başlığında; “varoluşsal tehdit” olarak gördüğü Pakistan sorununda bir strateji olarak, bu ülkenin dinsel saiklerle Orta Doğu'nun Müslüman halklarında var olan etkisini kırmak amacıyla Arap-İsrail mücadelesinde Arap yanlısı bir pozisyon almıştır. Ekonomi başlığında; Orta Doğu'nun sahip olduğu petrol kaynaklarından istifade etmek ve bölge ülkeleri ile ticari ilişkiler kurmak hedeflenmiştir.

Anti-empyralist motivasyonlu Arap yanlısı tutum, 1950'li yıllarda ve 1960'ın başlarında Hindistan'ın bütün Arap ülkeleri ile iyi ilişkiler kurmasına olanak sağlamamıştır. Fakat ülke nüfusunda kayda değer bir oran oluşturan Müslüman vatandaşlarının takdiri kazanılarak eşitlik duygusunun ve barışın tesisi konusunda bir niyet gösterimi olmuştur. Ayrıca, Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucularından biri olan Mısır'ın “Arap dünyasının karizmatik lideri” olarak ünlenen devlet başkanı Nasır ile yakın ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu yakınlık da Hindistan'a bölgede etkili bir nüfuz inşa etme fırsatı sunmamıştır. Buna karşın, 1960'lı yılların sonlarında ve 1970'li yıllarda gelişen ülkelerle diyalog siyaseti çerçevesinde bölge aktörlerinden İran, Irak, Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri ile karşılıklı olarak verimli ilişkiler kurmayı başarmıştır. Pakistan ile sıkıntılı ilişkisi gereği istediği ölçüde olmasa da, Hindistan ekonomik potansiyeli sayesinde özellikle İran ve Irak ile güçlü bir

ilişki tesis edebilmiştir. Hindistan'ın iki politikası ilişkileri daha sağlamlaştırmıştır. Bunlar, 1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşlarında İsrail karşıtı pozisyonu ve Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) 1973 yılında petrol fiyatlarını dört kat arttırması sürecinde bölge ülkelerini desteklemesidir. Hindistan'ın petrol konusundaki desteği, petrol tüketimine olan bağımlılık durumu ile yakından ilintilidir. Hindistan'ın toplam ithalatında petrol 1971 yılında yüzde 8, 1981 yılında yüzde 42 ve 1991 yılında yüzde 28 seviyelerindedir. Petrol alımlarına karşılık, mühendislik hizmetleri sağlamış ve çeşitli mallar ihraç etmiştir.

Bölgede bir diğer önemli gelişme 1980-1988 İran-İrak Savaşı'dır. Hindistan, bu savaşta temelde bir denge diplomasisi uygulamıştır. Tarafsız bir tutum alması, ne Irak ne de İran ile ekonomik ve siyasi ilişkileri zedelemiştir. Savaşın uzun sürmesi, Hindistan'ın savaşın iki aktöründen yaptığı petrol alımlarını Suudi Arabistan ve Basra Körfezi ülkelerine kaydırmıştır. İlaveten belirtmek gerekir ki, Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinde büyük oranlarda göçmen Hintli işçilerin çalışması, Hindistan'ın bölge politikasında diğer önemli bir faktör olan kültürel bağları oluşturmuştur. Ayrıca, buradan azımsanmayacak miktarlardaki döviz girdileri sağlanmış ve zikredilen ülkeler ekonomik anlamda Hindistan için bölgesel bir üs haline gelmiştir.

1980'li yılların sonunda iki siyasi olay, Orta Doğu'da politikaları daha karmaşık hale getirmiştir. İki ana bloğun mücadelesinde ABD'nin SSCB karşısında belli bir gerilemesine yol açan bu olaylar, 1978 yılındaki İran İslam Devrimi ve 1979 yılında SSCB'nin Afganistan işgalidir. Bu olayların etkisiyle, Hindistan bölgeye yönelik güvenlik boyutlu bir algılamının içine girmiştir: İran'ın yeni yönetimi ile ilişkilere devam etse de, bu rejimin dış politika hedefleri konusunda kimi şüpheler beslemiştir. Geleneksel olarak yakın bir ilişkisi bulunan Afganistan'ın SSCB tarafından işgalini alçak tonda kınamıştır; burada bölge politikalarında SSCB'yi karşısına almama düşüncesi etkili olmuştur. Bir yandan Irak ile yaşadığı savaştan güç kaybıyla ayrılan İran'ın Pakistan'ı muhtemel destekleme faaliyetlerinde bir rahatlama hissetmiştir. Diğer yandan, Afganistan'da Sovyet rejiminin tesisinden rahatsızlık duyan aktörlerden (ABD, Çin ve Suudi Arabistan liderliğindeki kimi Arap devletleri) gelen askeri desteğin Pakistan'ın elini güçlendirmesi ile huzursuz olmuştur.

Genel olarak ifade edilebilir ki, Soğuk Savaş döneminin küresel, bölgesel ve ikili düzlemlerinde Hindistan'ın Orta Doğu'ya yönelik politikasının ayaklarını ideolojik/idealist Bağlantısızlar ilkeleri, enerji tedariki meselesi, karşılıklı ticari faaliyetler ve iç politika faktörü olarak kamuoyundaki dinsel algılar oluşturmuştur.

3.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Hindistan'ın bu dönemdeki Orta Doğu siyaseti, bölgedeki kronolojik gelişmelerden ziyade, etkin bölge aktörleri ile ilişkileri üzerinden tartışılacaktır. Soğuk Savaş sonrası Hindistan (Mann, 2000): İsrail ile yeni bir sayfa açmıştır. Irak'ın Saddam'lı Baas yönetimi, iki askeri müdahale ile yıkılmış ve yerine

demokratik bir Irak inşa edilmiştir; Hindistan bu ülke/yönetim(ler) ile yeni bir ilişki zemini aramaktadır. Hindistan'ın Orta Doğu politikasında özellikle Suudi Arabistan ve İran ile ilişkisi önemli olduğu kadar komplike bir nitelik arz etmektedir. İlâveten, ABD politikalarına yakın ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan süreçte yeni bir yönetime geçen Mısır, Hindistan'ın bölge politikalarında dikkate alınmalıdır.¹³

3.2.1. İsrail İle İlişkiler

Hindistan'ın Orta Doğu siyasetinde 1990'ların başında tarihi bir kırılma yaşanmıştır. İsrail-Filistin sorununun uzun yıllar sürdürdüğü İsrail karşıtı tutumundan vazgeçerek, o tarihten itibaren İsrail ile askeri alanda sıkı bir işbirliğine gitmiştir. Buna ilişkin birçok faktör dile getirilebilir: Ulusal güvenlik algıları, askeri teknolojisine yatırım yapma isteği, Soğuk Savaş sonrası dönemde bölge politikalarında çıkarlarının Amerikan çizgisine yakın ya da çelişmeyen bir noktada olması gerektiği düşüncesi ve iç politikada özellikle Hindu milliyetçiliğinin etkisiyle Filistin yanlısı tavrın İslam ülkelerinde Pakistan hususunda bir Hindistan sempatisi uyandırmadığı tezi. Bu politika değişikliğinde Hint bakış açısına göre, Hindistan'da 200 milyon civarındaki Müslüman azınlığa rağmen İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) -Pakistan politikası nedeniyle- üye olarak alınmaması etkili olmuştur. Buna karşın, Hindistan İsrail'in Filistin'e karşı yürüttüğü askeri opeasyonları eleştirmeye devam etmektedir. Yeni İsrail politikası 1991 yılında siyonizmi ırkçılığa eşitleyen BM kararının BM'de iptali için yapılan oturumda verdiği destekte görülmüştür. İsrail ile diplomatik ilişkiler 1992 yılında kurulmuştur. Stratejik ortaklık ile günümüze değin özellikle askeri ve ekonomik boyutlar ilerletilmiş, stratejik çıkarlar ve güvenlik tehditlerine karşı ortak hareket etme ilişkinin temeli olmuştur. İkiliye göre, bu birliktelik ile her iki ülkenin topraklarında ve yakınlarında artmış “İslamcı terörizm” sorununa aktif olarak önlem alınmıştır. Bir İsrail başbakanı, Ariel Sharon, Hindistan'ı ilk kez 2003 yılında ziyaret etmiştir. İsrail, Hindistan'daki İslami grupların tepkisine rağmen Hint dışişleri bakanı Krishna'nın 2006 yılında gerçekleştirdiği İsrail ziyaretini, ikili ilişkilerde tarihsel bir adım olarak nitelendirmiştir.

Fark edilmektedir ki, İsrail Hindistan'ın en fazla askeri malzeme satın aldığı ülkedir, İsrail'in satışlarının yaklaşık yüzde 50'sini kapsayacak en büyük savunma pazarıdır (Brahmand, 2010). Öyle ki, İsrail, Rusya'dan sonra en büyük ikinci askeri ortağıdır (The Times Of India, 2010). Dahası, ortak askeri tatbikatlar düzenlenilmekte, uzay teknolojisi alanında çalışmalar yürütülmektedir. Vurgulanmalıdır ki, Hindistan ile İsrail'in yüksek askeri ticareti, her siyasi konuda aynı fikri benimseyecekleri anlamına gelmemektedir. Örnek olarak Hindistan İsrail'in İran'a karşı yaklaşımını onaylamamaktadır.

¹³ Hindistan'ın Orta Doğu politikalarında kilit bir rol oynayabilecek diğer bir devlet ABD müttefiki ve NATO üyesi olan Türkiye'dir. Yalnız bu ilişki makalede sözcük sayısı kısıtlamasından dolayı açıklanmayacaktır.

Diğer taraftan, İsrail Hindistan-Çin yakınlaşmasından memnuniyet duymamaktadır.

Genel ekonomi başlığında, Hindistan İsrail'in Asya'da en büyük ikinci ortağıdır. İkili ilişkilerinde bilişim teknolojisine ayrı bir değer vermektedir. Serbest Ticaret Bölgesi (STB) üzerine görüşmeler yapılmaktadır. İki ülke arasındaki ticaret hacminin 2011 yılında 5 milyar dolar seviyelerinde olup, bunun STB ile yıllık 12 milyar dolara çıkacağı öngörülmektedir (Business Standard, 2011). Son tahlilde Hindistan ve İsrail ilişkileri, Hindistan'ın Soğuk Savaş sonrası Orta Doğu politikalarında kritik bir yer tutmaktadır.

3.2.2. Irak İle İlişkiler

Irak, Hindistan'ın bağımsızlığı sonrası Orta Doğu'da ilk diplomatik ilişki kurduğu birkaç ülkeden biridir. "Orta Doğu'da en yakın müttefiklerden biri" konumu, 1971 Pakistan ile savaşında Irak'ın (diğer Körfez ülkeleri ile birlikte) Pakistan'ı desteklemesine kadar sürmüştür (Ashraf, 2003). Irak, 1965 yılındaki savaşta tarafsız bir tutum izlemiştir. Yine de aralarında güçlü ekonomik ve askeri ilişkiler uzun yıllar devam etmiştir. Örneğin Irak (Irak-İran Savaşı'nda keskin bir düşüş yaşanmasına rağmen) 1991 öncesi, Hindistan'ın Orta Doğu'daki en büyük pazarlarından biriydi.

Hindistan, Soğuk Savaş sonrası Orta Doğu siyasetinin önde gelen ilk gelişmelerinden Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrası ABD önderliğinde gerçekleştirilen Körfez Operasyonu'nda (1990-91), Bağlantısızlar Hareketi'nin dış müdahaleyi onamayan motivasyonu ile Irak yanlısı bir politika ile ekonomik ve güvenlik alanlarında önemli çıkarlar paylaştığı Arap ve Batılı koalisyon ülkeleri arasında kalmıştır. O sebeple hem Irak'ın Kuveyt'i işgalini ve hem de bölgeye dış güçlerin müdahalesini kınayan bir yaklaşım benimsemiştir. Daha sonra devreye iç politika faktörü girmiştir: VP Singh liderliğindeki Ulusal Cephe Hükümeti yerine 1990 Kasım'ında Chandra Shekhar'ın azınlık hükümeti gelmesi ile ekonomik etkenler göz önüne alınarak, BM'deki oylamada Irak'ın Kuveyt'ten askerlerini çekmesini sağlayacak müdahale onaylanmıştır. Hatta Mumbai (Bombay) şehrinde ABD askeri uçaklarına yakıt ikmali için izin verilmiştir. Yalnız bu kararın Bağlantısızlar ilkelerine ihanet olduğunu gerekçesi ülkede ile tartışmalara yol açtığı gözlenmiştir.

Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrası BM'nin Irak'a uyguladığı ambargo, ikilinin ticari ilişkilerinde gerilemeye neden olmuştur. Hindistan bu süreçte Irak'ın temel gıda ihracına karşılık petrol ithalatına dayanan BM programı (Oil-for-Food) ile bu düşüşün önünü almıştır (Lancaster, 2005). Ancak bu programın kullanımına ilişkin 2005 yılında yapılan bir araştırmada, dönemin dış ilişkiler bakanı Natwar Singh'in istifası ile sonuçlanan Irak'tan aldığı illegal komisyon açığa çıkmıştır.

Orta Doğu siyasetini 2000'li yılların başlarında şekillendiren hadise, Irak'ın ABD ve koalisyon güçleri tarafından işgali, Saddam'ın devrilmesi ve yeni bir düzenin inşa edilmesidir. Hindistan bu bağlamda BM onayının eksikliğine dikkat çekerek, tarafsız bir politika takip etmiştir. Bununla birlikte

savaş sonrası dönemde barış ve güvenliğin sağlanması işleminde, BMGK’nde koalisyon güçlerinin Irak’taki varlığı ve misyonuna binaen oybirliği ile alınacak bir karardan sonra asker gönderebileceğini bildirmiştir. Fakat hükümetin bu görüşüne, kamuoyundan ve bazı partilerden ABD karşıtı itirazlar gelmiştir.

2003 yılındaki savaşı takiben, Hindistan, seçimle başa gelen Irak’ın yeni yönetimi ile 2005 yılında bağlantıya geçmiştir. Amaç, -Irak’ın yeniden yapılandırılması meselesinde olduğu gibi- ikili ticaret ve işbirliğini canlandırmaktır. Bilinmektedir ki, Irak Hindistan’ın en büyük petrol tedarikçilerinden biridir ve Hindistan için bu veri, ilişkileri canlandırma hedefi için yeterli bir sebeptir.

3.2.3. Suudi Arabistan İle İlişkiler

Suudi Arabistan son dönemlerde dış politikasında çeşitlilik sağlayarak, ABD’nin baskın pozisyonuna bir denge oluşturabilmek için Hindistan ile yakın bir diyaloga geçmiştir. “Arap Baharı” kalkışmaları rejim katında endişe uyandırmaktadır. Bu bağlamda Hindistan genel olarak otoriter yönetimlerin, halklarının taleplerini dikkate almalarını salık vermekte, fakat dış müdahaleyi onaylamamaktadır (Naqvi, 2006, ss.9-11). Hindistan, özellikle enerji ihtiyacından dolayı Suudiler ile ilişkiye hassasiyet göstermektedir. Aktörler arasında Suudilerin Pakistan ve Hintlilerin İran ile olan ilişkisi rahatsızlık uyandırmaktadır.1990 yılından itibaren her iki devlet, ilişkileri geliştirme yönünde adımlar atmaktadır (Mudiam, 1994, ss. 88-94). Arabistan Hindistan’a İİT’de gözlemci statüsü verilmesini desteklemektedir. Dahası, terörizme karşı ortak hareket etme stratejisi benimsenmiştir. Suudi krallığından ilk kez 2006 yılında Kral Abdullah Hindistan’ı ziyaret etmiştir. Bu gezide Delhi Deklarasyonu olarak adlandırılan “tamamlayıcılık ve karşılıklı bağımlılık” ilkelerine dayanan stratejik enerji ortaklığı anlaşması imzalanmıştır. Bu pakt Hindistan’a artırılmış ham petrol kaynaklarının uzun dönemli sözleşmeler yolu ile teminini sağlamıştır. Her iki aktör bu geziyi “ikili ilişkilerde yeni bir dönemin habercisi” olarak deklare etmiştir (BBC, 2006). Bu ziyarete Hindistan Başbakanı M. Singh 2010 yılında karşılık vermiştir. 1982’den sonra yapılan bu ziyarete Arabistan yetkilileri büyük değer atfetmişlerdir. Öyle ki, havaalanından şehir merkezine kadar olan 40 km’lik alan Hindistan ve Arabistan bayrakları ile süslenmiştir. Bu ziyaret, Hindistan’ın iki ülke arasındaki ilişkilerin derinliğini artırma niyetinde önemli bir gösterge kabul edilmektedir. (Business Standard, 2008). (The Hindu, 2010).Nihayetinde idrak edilmelidir ki, Hint diplomasisinde Arabistan yarımadası oldukça stratejik bir yerde durmaktadır. Hindistan, diğer körfez ülkeleri ile yoğun bir ilişkisi bulunan Arabistan’ın bu konumundan yararlanmak istemektedir; bu aynı zamanda Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi’nde (KİK) görülebilmektedir.¹⁴ Yine de, Suudiler ile daha

¹⁴ Hindistan’ın bu oluşumun Basra Körfezi’ndeki diğer ülkeleri (Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Bahreyn ve Kuveyt) ile kuvvetli ekonomik ve kültürel bağları bulunmaktadır; örneğin petrol alımlarının yüzde 50’si bu bölgeden gerçekleşmektedir.

ilerlemiş ilişkisi bulunan ve bölgede diğer bir rakibi olan Çin'den gerek yeni enerji kaynakları edinme gerekse petro-kimya sektöründe derinlik kazanma açısından alacağı dersler bulunmaktadır (Sachdeva, 2006, ss. 23-34).

3.2.4. İran İle İlişkiler

Hindistan-İran ilişkilerinde genel akış göstermiştir ki, siyasi ve ekonomik faaliyetlerin seyir derecesi zaman zaman değişse de ikili genelde birbirlerini önemseyen bir politika izlemektedir. Öncelikle ilişkinin kültürel boyutunun tarihi bir geçmişi vardır. Stratejik Ortaklık Anlaşması ile sıkı olan ekonomik ilişkiler daha derinleştirilmiştir. Siyasi boyut ise küresel ve bölgesel aktörlere göre yeniden şekillenebilme ihtimali içermektedir.

Bu iki ülke topraklarında yükselen birçok imparatorlukların aksiyonları sonucunda oluşan göçmen toplulukları, Hint-İran dil gruplarını oluşturmuştur. Bu yolla İran ile Kuzey Hindistan ortak etnik ve kültürel özellikler taşımaktadır. İlâveten, Hindistan'da azınlık olarak Şii nüfus yaşamaktadır. Bu dilsel, sosyal ve dinsel mekanizmaların, ikili arasında bir motivasyon kaynağı oluşturmadığı söylenemez.

Soğuk Savaş döneminde 1979 devrimine kadar ABD müttefiki konumlu İran ile SSCB dostu Hindistan arasında genelde rahatsız bir durum söz konusuydu. Devrimden sonra İran'ın Pakistan desteği sonucu, Hindistan İran-Irak savaşında genelde Irak'tan yana bir politika takip etmiştir. 1990'ndan sonra artan diyalog ve birlikte çalışmalar, özellikle Afganistan'da Taliban güçlerine karşı ortak mücadele ile kendini göstermiştir. Söylenbilir ki, bu ülkeler ortak stratejik çıkarları bulunmasına rağmen ilgili dış politikalarda farklı bir tutum içine girebilmektedir (Nanda, 2008). Mesela her iki devlet Taliban'a karşı gelirken, Hindistan İran'dan farklı olarak Afganistan'daki NATO birliklerini desteklemektedir.

Son yıllarda ABD'den gelen telkin ve uyarılar sonucu Hindistan kimi hususlarda geri adım atmak durumunda kalmıştır. Örneğin en büyük enerji projelerinden biri olan İran-Pakistan-Hindistan (İPİ) doğal gaz boru hattı projesinden 2009 yılında (uzun süredir devam edegelen fiyat ve geçiş ücreti tartışmalarını gerekçe göstererek) çekildiğini deklare etmiştir. Burada 2008 yılında ABD'nin Hindistan'a nükleer anlaşma ile uranyum satışına onay vermesi etkili olmuştur. Hindistan dahası, nükleer enerji çalışmalarındaki tavrı yüzünden BMGK'nin İran'ı kınayan kararlarını 2006 yılından bu yana onaylamaktadır. Belirtilmelidir ki, İran, Hindistan'ın en büyük ikinci ham petrol tedarikçisidir. Paralelinde, Hindistan İran'ın petrol ve gaz sektörünün en büyük

Vurgulamak gerekir ki, Hindistan KİK üyelerinin petrol dışı alanda gerçekleşen ticaretlerinin en önemli ortaklarından biridir. Dahası, Hint vatandaşları Arap yarımadasının en büyük gurbetçi topluluğu oluşturmaktadır.¹⁵ 2012 Mayıs'ındaki Hindistan ziyaretinde ABD Dışişleri bakanı Hillary Clinton, Hindistan'ın İran'dan satın aldığı petrol miktarını azaltmasını istemiştir. ABD 28 Haziran'dan (2012) itibaren İran'dan petrol alımlarını düşürmeyen ülkelere karşı bir dizi yaptırım uygulamaya başlayacağını duyurmuştur.

yabancı yatırımcılarından biridir (Tehran Times, 2009). 2011 yılında Hindistan'ın İran ile yıllık petrol ticareti 12 \$ milyar civarındadır.¹⁵ BM'nin (ABD ve AB destekli) İran'a uyguladığı ekonomik yaptırımlara Hindistan katılmıştır (Solomon ve Sircar, 2010). Öte taraftan, İran'ın uluslararası bankacılık sisteminin dışında tutulma mücadelesine karşılık, İran bu ambargoları delerek ticarete doların dışında alternatif yollar aramakta ve buna Hindistan'dan destek gelmektedir. Uluslararası nükleer ambargoya katılım, Hindistan'ın İran ile derinlikli ekonomik etkinliklerin (örneğin ikilinin petrol ve gaz çalışmalarının dışında Merkez Asya pazarlarına yönelik iddialı liman ve enerji projelerinin bulunması) sonlanmasına sebep olmamaktadır. Örneğin 26-31 Ağustos 2012 tarihlerinde Tahran'da gerçekleşen Bağlantısızlar Hareketi'nin 16. buluşmasına¹⁶ ABD'nin Güney Asya'da en önemli stratejik ortağı olarak gösterilen Hindistan'ın 250 iş adamı ile gelmesi, İran ile ekonomik ilişkilerine verdiği önemi teyit etmiştir. Sonuç olarak, Hindistan bu ülke ile siyasi faaliyetlerini kısmi olarak yavaşlatırken, ekonomik ilişkilerini devam ettirmektedir.¹⁷

3.2.5. Mısır İle İlişkiler

Hindistan'ın Orta Doğu politikalarında Mısır'ın önemi, bu ülkenin Arap dünyasındaki özel pozisyonundan, coğrafi olarak stratejik konumundan ve sahip olduğu petrol rezervlerinden kaynaklanmaktadır. Bunun üzerine tarihi boyut gelmektedir: İkili ilişkiler Nehru-Nasır döneminde oldukça ileri bir seviyeydi. Öyle ki, Nehru İngilizlere karşı 1956 yılındaki savaşta İngilizleri Commonwealth'ten çekilmekle tehdit ederek Mısır'ın safında yer tutmuştur. Orta Doğu tarihinde Mısır bir nevi öncü pozisyonu ve siyasal değerlendirmeleri ile bölge politikasında dikkat çeken bir nüfuza sahiptir. Kolonyal dönemde Batılı güçlere duruşu ve İsrail savaşlarında tutumu, diğer Arap devletler için önem arz etmiştir. Ayrıca, Akdeniz, Kızıldeniz ve Süveyş kanalı ile çevrilmiş coğrafi konumu deniz ulaşımı açısından stratejiktir. Ekonomi başlığında, 2005 yılından bu yana Mısır'ın ürünlerini en çok ihraç ettiği beş ülkeden biri Hindistan'dır.

2008 yılında Mısır'ın önceki devlet başkanı Mübarek'in (1981-2011) Hindistan ziyaretinde ilişkiler daha ileri bir seviyeye çıkarılmaya çalışılmıştır. Terörizm, ekonomik bağların kuvvetlendirilmesi, gıda ve enerji güvenliği, Orta Doğu'daki barış süreci ve küresel finans krizi gibi bölgesel ve küresel meseleler müzakere edilerek, ortak politikalar üzerine fikir üretilmiştir. Mübarek, Hindistan'a Orta Doğu'nun güvenliği hususunda oynadığı barışçıl rolü için teşekkür etmiştir (Siddiqui, 2008).

¹⁶ Bu toplantıya ev sahipliği yapan İran aynı zamanda bu oluşumun dönem başkanlığını Mısır'dan üç yıllığına devralmıştır. Bu zirve İran'a ambargoları zayıflatılacak uluslararası bir platform sunmuştur.

¹⁷ Örneğin İran SAARC'ye gözlemci ülke olarak girmesini Hindistan olumlu karşılamıştır. Ayrıca Hindistan Orta Asya'ya ticaretini İran üzerinden yapmaktadır.

“Arap Baharı” olaylarında radikal değişimler geçiren Mısır’daki gelişmeleri Hindistan Şubat 2011 tarihinde şu şekilde değerlendirmiştir: “Hindistan Mısır’daki kitlesel protestoları yakından takip etmekte ve bunları Mısır halkının reform özlemleri olarak görmektedir. Sorunların Mısır halkının çıkarları doğrultusunda ve barışçıl biçimde çözülmesi umulmaktadır. Yakın ve dost bir ülke olan Mısır, bölgede güçlü ve istikrarlı bir ülke olarak barışa ve refaha katkıda bulunmaya devam edecektir.” (Hindistan Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Hindistan dışişleri bakanı Krishna’nın 2012 Nisan’ında Mısır’a yaptığı ziyaret ile Mübarek sonrası ülke yönetimine gelen Müslüman Kardeşler ile diyalog kurulmuş ve yeni dönemde ikili ilişkilere yumuşak bir geçiş sağlamak amaçlanmıştır. Krishna şöyle konuşmuştur:

“Hindistan Mısır’ın çok önemli bir dostudur. [...]. Mısır ciddi bir ekonomik kriz yaşamaktadır ve Hindistan Mısır halkına yardım etmelidir. [...]. Hindistan Mısır’ı bölgesinde ve dünyada her zaman dengeleyici bir aktör olarak görmüştür. [...] Hindistan-Mısır ilişkileri beş bin yılın üzerindedir. Mısır, Bağılantısızlar Hareketi içerisinde sürekli olarak hayati bir rol oynamıştır ve gelişmekte olan dünyayı savunmuştur. Bizim ikili ilişkilerimiz uluslararası ilişkilerde barış ve istikrar unsuru oluşturmaktadır. Arap dünyası ve Hindistan medeniyet ağları, ortak kültürel değerler ve politik inançlar paylaşmakta ve güçlü ekonomik ilişkiler sürmektedirler. Hindistan-Arap işbirliğinin güçlendirilmesini öneriyoruz” (Rediff News, 2012).

4. Sonuç

Sourabh Gupta, “Hindistan’ın 21’nci yüzyıl düzenindeki rolü ve stratejik yönelimi bilmece gibidir” fikrindedir (2012). Bununla birlikte dış politikasının analizi göstermektedir ki, Hindistan yıllar boyunca iki büyük amacın gerçekleştirilmesi peşindedir. Bunlar, Asya kıtasında baskın bir bölgesel pozisyon elde etmek ve uluslararası sistemde küresel bir yer edinmektir. Temelde pragmatik bir yaklaşım ile çok taraflı ilişkiler geliştirilmesine önem vermektedir. Paralelinde; batı, orta, güney ve güneydoğu Asya ülkeleri ile savunma, stratejik ortaklık ve enerji alanlarında yüksek düzeyde anlaşmalar imzalamaktadır. İki hayati dış politika probleminde (Pakistan ve Çin ile olan sınır sorunları) istikrar arama eğilimine girmiştir. Bu sorunların çözüme ulaşması, diplomatik enerjisini uluslararası hedeflerine aktaracaktır. Yukarıda zikredilen iki hedef çerçevesinde Hint kamuoyunda Rusya ve Çin ile Asyalı oluşuma daha ağırlık verilmesini talep edenlerin yanında, ABD ile hareket edilerek küresel ve bölgesel anlamda daha etkin bir nitelik kazanılacağını düşünenler gözlenebilmektedir. Hindistan devleti, her iki tarafla da yakın siyasi ve ekonomik ilişkiler yürütmektedir. Orta Doğu’daki küresel güç oyununda Hindistan ne bariz bir Amerikan üstünlüğünden yana tavır almaktadır, ne de Rusya ve Çin ile çok iç içe girerek bir anti-ABD kampında yer almaktadır.

Hintli politikacılar Orta Doğu'ya (özelde körfez bölgesine) politik, ekonomik, jeo-stratejik ve kültürel sebeplerden ötürü özel bir değer vermektedir. Bu sebepler şu şekilde özetlenebilir:

- Hindistan'ın Orta Doğu'daki kazanımlarla diğer bölgesel ve küresel siyasi hedeflerinde destek sağlanması,
- Hindistan için giderek hayati bir önem kazanan enerji ihtiyacının temini,
- ikili ilişkilerde ve bölgesel / küresel dengelerde ticaret / pazar çeşitlenmesi,
- Orta Doğu'nun çeşitli ülkelerinde Hint diaspora işçileri ve buradan sağlanan döviz,
- ulusal ve bölgesel ölçekli güvenlik sorunları ve bu bağlamda çözüm olabilecek faktörler,
- Hint Okyanusu'nun Güney Asya, Orta Doğu ve Kuzey/Doğu Afrika kısımlarında (Hürmüz Boğazı, Umman Denizi, Aden Körfezi, Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı gibi dünyanın en önemli bağlantı noktaları arasında gösterilen bir alanda) stratejik bir etkinlik sağlama isteği ve
- ülkeler arasında tarihsel geçmişi olan kültürel yakınlık hissi.

Hindistan'ın Orta Doğu'ya ilişkin siyasetinde küresel güçlerin yanında bölgesel aktörlerin tutumları da etkilidir: İsrail ile ilişkisinde; ABD faktörü, bölgesel güvenlik, askeri teknoloji ve ekonomi öne çıkmaktadır. Hindistan'ın olası bir Arap-İsrail savaşında kısa vadede Arap yanlısı bir yaklaşım geliştirmesi zor bir ihtimal olarak görünmektedir. Irak ile ilişkisinde, geleneksel anlamda pozitif bir karakter dikkat çekmektedir. Saddam sonrası kurulan Irak'ın merkezi otoritesi ve kuzeyindeki bölgesel yönetimi ile özellikle enerji ve ekonomik yatırımlar ile ilgili anlaşmalar iz sürülmektedir. Suudi Arabistan ve İran'ın Orta Doğu'ya yönelik güç mücadelesinin karmaşıklığı, Hindistan'ın bölge siyasetine tesir etmektedir. Sünni (Vahhabi)-Şii mezhep eksenli rekabet, güvenlik hususunda diğer bölge ülkeleri ile birbirlerine karşı kümelenmeler oluşturmaktadır (İran, Irak, Suriye, Lübnan, Yemen ve Bahreyn'deki Şii topluluklara karşı Arabistan ve Körfez ülkeleri). Ayrıca bu ikilinin küresel güçler ile farklı konumlanmaları, Hindistan'ın bölge politikasını etkileyen diğer bir etmendir: Suudiler son kertede ABD safında yer tutarken, İran ABD karşıtı tutumuyla Rusya ve Çin ile ortak hareket etmektedir. ABD'ye göre, Hindistan İran'dan aldığı petrolü azaltmalı ve bu ihtiyacı Suudi Arabistan ve körfez ülkelerinden gidermelidir. Hindistan ise bu anlamda Çin faktörünü dile getirip, uzun yıllarda bu stratejinin kendisini tatmin etmeyeceğini dillendirmektedir. Mısır ile, tarihsel ve idealist bağlar motivasyonu ve Orta Doğu coğrafyasında oynayabileceği muhtemel rolü göz ardı etmeden, ekonomik ve siyasi ilişkilere değer atfedilmeye devam edilmektedir. Toplamda altı çizilmelidir ki, bölgenin bu aktörlerinin Pakistan eğilimli politikası Hindistan'da sıkıntı doğurmaktadır.

Sonuç olarak, Orta Doğu’da küresel ve bölgesel aktör kümelenmeleri genel olarak Rusya, Çin ve İran’a¹⁸ karşılık; ABD, İsrail, Arabistan önderliğinde körfez ülkeleri, Türkiye ve Mısır şeklinde resmedilebilir. Soğuk Savaş döneminde “kutuplar arası kutupsuzluğu” tercih eden Hindistan’ın günümüz Orta Doğu politikası için bu kümelenmede nasıl bir tavır alacağı kırılma noktası olarak görünmektedir. Her ne kadar ikinci eksene yakın gibi dursa da, orta yolu bırakmayan pragmatik tutumu ve çok boyutlu ilişkileri Hindistan’a yeni bir “kutupsuzluk ikilemi” yaşatmaktadır. Yine de, Hindistan’ın geleceğinde Orta Doğu’ya daha fazla mesai harcayacağını ve ekonomik ve siyasi diplomasisini yükseltmek isteyeceğini öngörmek zor olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- AKRAM, Sarah, “Turkey-India Relations Redefined”, *Reflections*, No. 4, 2010, http://www.issi.org.pk/photos/TURKEY_INDIA_RELATIONS_REDEFINED.pdf (31.8.2012).
- ANDERSON, Roy R., Seibert, Robert F. ve Wagner, Jon G., *Politics and Change in the Middle East*, New Jersey: Prentice-Hall, 2006.
- ARI, Tayyar, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2005.
- ARMAOĞLU, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul: Alkım Yayınevi, 2009.
- ASHRAF, Fahmida, “US-Iraq War: India’s Middle East Policy”, *The Institute of Strategic Studies, Islamabad*, 2003, http://www.issi.org.pk/old-site/ss_Detail.php?dataId=248 (30.8.2012).
- BBC: Indian investment in London jumps, 27 Nisan 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/6599693.stm> (23.8.2012)
- BBC, “New era for Saudi-Indian ties”, 27 Ocak 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4655268.stm (01.9.2012).
- BBC Türkçe, Obama: Hindistan bir dünya gücü, 8 Kasım 2010, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2010/11/101108_obama_india.shtml (25.8.2012).
- BOQUERAT, Gilles ve GRARE, Frédéric, *India, China, Russia; Intricacies of an Asian Triangle*, New Delhi: India Research Press, 2004.

¹⁸ Suriye de dahil edilebilir. Ayrıca bildirmek gerekirse, Hindistan, günümüz Suriye meselesinde tarafsız bir tutum izlemektedir. Hint diplomasisine göre: Esad rejiminin olası düşmesi sonrasında bölgede çıkabilecek bir Sünni-Şii mezhep savaşı kendi Müslüman vatandaşlarını ve ülke güvenliğini olumsuz etkileyebilir. İlaveten, hem bölgeden satın alınan enerjinin hem de bölgedeki 6 milyona yakın göçmen işçilerinin güvenliği tehlikeye girebilir. O sebeple, Hindistan Suriye ve İran-İsrail merkezli bir savaş istemediğini beyan etmiştir.

BRAHMAND, “Israel worried over US defence sales to India”, 19 Kasım 2010, <http://www.brahmand.com/news/Israel-worried-over-US-defence-sales-to-India-Report/5529/1/13.html> (5.2.2012).

BUSINESS STANDARD, “FTA to become a gamechanger in trade with India: Israel”, 14 Eylül 2011, <http://www.business-standard.com/india/news/fta-to-becomegamechanger-in-tradeindia-israel/448995/> (04.9.2012).

BUSINESS STANDARD, “India, Saudi Arabia to better understanding”, 02 Haziran 2008, <http://www.business-standard.com/india/news/india-saudi-arabia-to-better-understanding/38855/on> (02.9.2012).

CARTER, Ashley B., “How Washington Learned to Stop Worriying and Love India’s Bomb”, *Foreign Affairs*, 10 Ocak 2007.

CARTER, Ashley B., “America’s New Staretegic Partner?”, *Foreign Affairs*, Temmuz-Ağustos 2006.

CHIRIYANKANDATH, James, “Realigning India: Indian Foreign Policy after the Cold War”, *The Round Table*, Cilt: 93, Sayı: 374, 2004.

CLEVELAND, William L., *A History of the Modern Middle East: Sources of Conflict and Accomodation*, Boulder: **Westview Press, 2004.**

COHEN, Stephen P., *India: Emerging Power. Washington, DC: Brookings Institution Press, 2002*, s. 133.

COVARRUBIAS, Jack ve LANSFORD, Tom *Strategic Interests in the Middle East: Opposition and Support for Us Foreign Policy*, Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd

GALINA, Yaskina, “Russia, China, India: Prospects for Trilateral Cooperation”, *Far Eastern Affairs*, 2003, Cilt. 31.

GUPTA, Sourabh, “India’s foreign policy in the Asian Century”, *East Asia Forum*, 25 Mart 2012, <http://www.eastasiaforum.org/2012/03/25/india-s-foreign-policy-in-the-asian-century/> (6.9.2012).

GUPTA, Bhabani Sen. “Waiting for India: India's Role As a Regional Power.” *Journal of International Affairs*. Vol. 29, No.2 (1975), ss.171-202.

HAGERTY, Devin T. ve HAGERTY, Herbert G., “India’s Foreign Relations”, der. Devin T. Hagerty, *South Asia in World Politics*, Oxford: Oxford University Press, 2006.

HİNDİSTAN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “India hopes for peaceful resolution of Egypt situation”, *Basın Bültenleri*, 1 Şubat 2011, <http://meaindia.nic.in/mystart.php?id=530217128> (05.9.2012).

KAPILA, Subhash, “Turkey-India Strategic Partnership: The Indian Imperatives.” *South Asia Analysis Group*, Paper no. 2788, 29 Temmuz 2008, <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers28%5Cpaper2788.html> (30.8.2012).

KAPUR, Harish, *Diplomacy of India: Then and Now*, New Delhi: Manas Publications, 2002.

KENNEDY, Paul, *Yirmi birinci Yüzyıla Hazırlanırken*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1995.

KISSINGER, Henry, *Amerika'nın dış politikaya ihtiyacı var mı?*, çev. Tayfun Evyapan, Ankara: Metu Press, 2002.

KULKE, Hermann ve Rothermund, Dietmar *Hindistan Tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi, 2001.

LANCASTER, John, "India's Foreign Minister Fired in Oil-for-Food Scandal", *Washington Post*, 7 Kasım 2005, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/11/07/AR2005110700781.html> (30.8.2012).

MOHAN, C. Raja, "India and the Balance of Power", *Foreign Affairs*, Cilt: 85, Sayı: 4, 2006, ss. 17-32.

MOHAPATRA, Aswini K., "Bridge to Anatolia: An Overview of Indo-Turkish Relations," *The Turkish Yearbook of International Relations*, No. 39, 2008, ss.164-167.

MUDIAM, Prithvi Ram, *India and the Middle East*. London; New York: British Academic Press, 1994, ss.88-94.

NANDA, Prakash, *Rising India: Friends and Foes*. Olympia Fields, IL: Lancer Publishers, 2008.

NAQVI, Saeed, "The Arab Spring & India Promises and Challenges", *Observer Research Foundation*, 2006.

NAYAR, Baldev Raj ve Paul, Thazha Varkey, *India in the World Order; Searching for Major-Power Status*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

NIZAMI, Taufiq A., *Jawaharlal Nehru: The Architect of India's Foreign Policy*, New Delhi: ICON Publication, 2006.

OWEN, Roger, *State, Power and Politics in the Making of the Modern Middle East*, London: Routledge, 2004.

PANAGARIYA, Arvind, "Triumph of India's Market Reforms", Policy Analysis, Sayı: 554, Kasım 2005, iç: <http://www.cato.org/pubs/pas/pa554.pdf> (10.8.2012).

PURTAŞ, Fırat, "Avrasya'daki 'Yeni Büyük Oyun' Bağlamında Hindistan'ın Orta Asya Politikası", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2006, ss. 56-77.

ROY, Shubhajit, "Turkey regrets not inviting India for Afghan meet", *Indian Express*, 10 Şubat 2010, <http://www.indianexpress.com/news/turkey-regrets-not-inviting-india-for-afghan-meet/577935/1> (31.8.2012).

REDIFF NEWS, India makes first contact with Egypt's Muslim Brotherhood", 4 Mart 2012, <http://www.rediff.com/news/report/india-makes-first-contact-with-egypt-s-muslim-brotherhood/20120304.htm> (05.9.2012).

SACHDEVA, Gulshan, "India's Attitude towards China's Growing Influence in Central Asia", *China and Eurasia Forum Quarterly*, Cilt: 4, Sayı: 3, 2006.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara: İmge Kitabevi, 2003.

SEGAL, Gerald, "China: Arm Transfer Policies and Practices", der. Colin McInnes ve Mark G. Rolls, *Post-Cold War Security Issues in the Asia-Pacific Region*, Great Britain: Frank Cass, 1994.

SIDDIQUI, Humaira, "India, Egypt seek to open new chapter for bilateral relations", *India Strategic*, Aralık 2008, <http://www.indiastrategic.in/topstories233.htm> (05.9.2012).

SOLOMON, Jay ve SIRCAR, Subhadib, "India Joins U.S. Effort to Stifle Iran Trade", *The Wall Street Journal*, 29 Aralık 2010, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052970203513204576046893652486616.html> (03.9.2012).

TALBOTT, Strobe, *Engaging India; Diplomacy, Democracy and the Bomb*, Washington: Brookings Institution Press, 2004.

THE HINDU, "Saudis roll out red carpet to Manmohan", 28 Şubat 2010. <http://www.thehindu.com/news/international/article123588.ece> (01.11.2012).

THE TIMES OF INDIA, "India to hold wide-ranging strategic talks with US, Israel", 19 Ocak 2010, http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2010-01-19/india/28119010_1_largest-ever-defence-deal-second-largest-defence-supplier-sensitive-technology-control-requirements (04.9.2012).

WIDMALM, Sten, *Kashmir in Comparative Perspective: Democracy and Violent Separatism in India*, Oxford: Oxford University Press, 2006.

ZAKARIA, Fareed, *The Post-American World. And the Rise of the Rest*. Penguin Boks, London, 2008.